

YOUNGWORKS

MBO'ERS EN DE KEUZE VOOR ECONOMIE & ADMINISTRATIE

Rapportage onderzoek | CMMBO

16 juli 2019

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	P. 3
Inzichten 1. Studiekeuzeprocess	P. 6
Inzichten 2. Drijfveren en keuzemotivaties	P. 9
Inzichten 3. Rol van het toekomstperspectief	P. 11
Inzichten 4. Economie & administratie als emancipatieroute	P. 14
Inzichten 5. Vier profielen	P. 17
1. Intrinsiek geïnteresseerden	P. 18
2. Wegstrepers	P. 20
3. Zekerheidzoekers	P. 23
4. Toekomstgerichten	P. 25
Conclusie	P. 27

INLEIDING

Context

De Commissie Macrodoelmatigheid MBO (CMMBO) signaleert een matig toekomstperspectief voor mbo-opleidingen in het domein Economie en Administratie. Administratieve beroepen staan in toenemende mate onder druk door automatisering, waarbij de verwachting is dat dit perspectief niet verbetert. Toch kiezen onveranderd veel studiekezers voor opleidingen in het domein. Een van de veronderstellingen voorafgaand aan het onderzoek is dat mbo-opleidingen in het domein Economie en Administratie naast het doel van beroepsvorming, mogelijk een rol spelen in het tegengaan van kansenongelijkheid en de emancipatie van jongeren met een niet-westerse achtergrond. Een deel stroomt via deze route door naar een hbo-opleiding. Een scherp inzicht in overwegingen ontbreekt nu echter nog.

CMMBO heeft daarom behoefte aan beter inzicht in de kenmerken van studiekezers en de afweging die zij maken ten aanzien van dit domein. Welke drijfveren/keuzemotivaties spelen een rol? Met welk doel kiezen jongeren voor deze opleidingen? Hoe verloopt de oriëntatie? Welke informatie raadplegen zij daarin? In hoeverre nemen zij het arbeidsmarktperspectief bijvoorbeeld mee in hun keuze? En in hoeverre is er eigenlijk sprake van een doordachte, weloverwogen keuze? En verschillen ze daarin van kiezers voor andere domeinen?

Opdracht

Het hoofddoel van CMMBO met dit traject is in eerste instantie verkennend en kwalitatief van aard:

1. *Bied inzicht in de diverse profielen van mbo-studenten in het domein Economie & Administratie en verwante doelen, kenmerken en hun relatie met het arbeidsmarktperspectief.*
2. *Laat zien in welke mate deze profielen voorkomen en hoe vaak/sterk bepaalde kenmerken een rol spelen.*

Doelgroep

De doelgroep definiëren we als volgt:

1. Potentiële studenten: jongeren in de bovenbouw van het vmbo (leerjaar 3 en 4) met een economisch profiel.
2. Huidige studenten in economisch-administratieve mbo-opleidingen.
3. Gediplomeerden van economisch-administratieve mbo-opleidingen, die zijn doorgestroomd naar het hbo of de arbeidsmarkt.

Deze drie groepen hebben we tijdens een kwalitatieve onderzoeksfase geïnterviewd. Tijdens de kwantitatieve vervolgfase is gefocust op groep 1 en 2 en hebben we jongeren met een niet-economisch profiel en opleiding betrokken om zo de studiekezers met en zonder interesse in economisch-administratieve mbo-opleidingen te kunnen vergelijken.

Onderzoeksopzet

Het onderzoek bestaat uit twee fasen.

- **Fase 1. Kwalitatief onderzoek | Interviews | februari – april 2019**

Tijdens interviews op scholen spraken we 40 vmbo-leerlingen, 64 mbo-studenten en 22 gediplomeerden. In deze fase lag de focus puur op jongeren in het economische domein. In totaal spraken we 126 deelnemers aan het onderzoek over onderwerpen als het studiekeuzeproces, keuzemotivaties, de rol van het toekomstperspectief en de richting economie & administratie als emancipatieroute. Op basis van deze verkenning vormden we vier profielen van jongeren die allemaal op een andere manier de keuze maken voor een mbo-opleiding binnen het domein Economie & Administratie.

- **Fase 2. Kwantitatief onderzoek | Online vragenlijst | mei – juli 2019**

Met behulp van een online enquête legden we vmbo'ers en mbo'ers met een economisch en een niet-economisch profiel een vragenlijst voor die bestond uit meerkeuzevragen, stellingen en enkele open vragen over hun oriëntatie op vervolgopleidingen, drijfveren en keuzemotivaties en beelden bij economie & administratie. Met behulp van een vraag over de vier profielen kenden we jongeren toe aan één van deze vier profielen. 828 jongeren vulden deze vragenlijst in. Belangrijkste verdeling van de respons is als volgt:

Opleiding:

- vmbo: 31%, uitgesplit: theoretisch 13%, gemengd 5%, basis 5%, kader, 9%
- mbo: 69%, uitgesplit: niv 4: 43%; niv. 3.: 16%; niv. 2: 7%; entree: 3%

Domein:

- vmbo economie: 28%; vmbo overig: 72%.
- Mbo economie & administratie: 12%; mbo overig: 88%.

Geslacht: 54% vrouw; 46% man.

Afkomst (1^e en 2^e generatie): NL: 83%; TMSA: 9%; Overig: 8%.

De groep jongeren met een niet-westerse migrantenachtergrond is ondervertegenwoordigd in deze steekproef (afgezet tegen de ROA-cijfers).

Regio (Nielsen):

- G3 en randgemeenten: 14%
- Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht: 26%
- Friesland, Groningen en Drenthe: 16%
- Overijssel, Gelderland en Flevoland: 21%
- Noord-Brabant, Limburg en Zeeland: 23%

Sociaaleconomische status:

Op basis van de vierletterige postcode is een koppeling gemaakt naar de statusscores van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP). Deze scores op wijkniveau zijn gebaseerd op opleiding, inkomen en positie op de arbeidsmarkt. Deelnemers aan het onderzoek zijn oververtegenwoordigd in wijken met een lage sociale status.

Leeswijzer

In deze rapportage benoemen we per thema de belangrijkste inzichten: studiekeuzeprocessen, drijfveren en keuzemotivaties, rol van het toekomstperspectief en economie & administratie als emancipatieroute. Daarin onderbouwen we inzichten steeds met cijfers uit het kwantitatieve onderzoek en geven we expliciet aan waar inzichten zijn gebaseerd op de interviews uit de kwalitatieve fase. In hoofdstuk 5 beschrijven we vervolgens vier profielen van jongeren die allemaal vanuit een andere motivatie of beeld kiezen voor hun vervolgopleiding en verschillen in hun behoefte.

Contact

Neem bij vragen over deze rapportage contact op met Joris Schuurman, joris@youngworks.nl, 020-419 98 40.

Inzichten 1. Studiekeuzeproces

Vmbo'ers - middenin het keuzeproces rondom hun vervolgopleiding - geven ons inzicht in hun beleving van dit proces. Mbo'ers blikken terug op hun eerder gemaakte studiekeuze. Wat valt op?

Twijfel en moeite met het maken van de keuze voor een vervolgopleiding: komt de keuze voor een mbo-opleiding nu te vroeg?

Een vrij grote groep jongeren heeft moeite met het maken van een studiekeuze en blijft lang twijfelen welke opleiding het beste bij ze past. Bijna de helft van de vmbo'ers vindt zichzelf eigenlijk te jong voor het maken deze belangrijke keuze. Daarin verschillen jongeren met een economisch profiel niet van vmbo'ers in andere domeinen.

- 42% van de vmbo'ers vindt het (heel) moeilijk om een mbo-opleiding te kiezen die bij hen past.
- 44% van de vmbo'ers is het ook (helemaal) eens met de stelling 'Ik ben eigenlijk te jong om de keuze voor een mbo-opleiding te maken.', versus 25% die het hier (helemaal) niet mee eens is.

De mbo'ers zijn met terugwerkende kracht wat positiever over de zekerheid waarmee ze hun keuze hebben gemaakt. Wel zien we hier dat economiekiezers - vergeleken met overige studenten - minder vaak precies wisten welke opleiding ze wilden kiezen.

- 55% van de mbo'ers is het (helemaal) eens met de stelling dat ze precies wisten welke opleiding ze wilden kiezen.
 - Economiestudenten twijfelen vaker over hun studiekeuze: onder economiestudenten is 9% het *helemaal eens* met deze stelling, versus 19% onder de overige studenten.
 - Economische mbo'ers zijn het ook twee keer zo vaak als overige mbo'ers helemaal eens met de stelling 'Ik vond het moeilijk om een mbo-opleiding te kiezen die goed bij me past.' (16% versus 8%).
- 43% van de mbo'ers is het (helemaal) eens met de stelling 'Toen ik een mbo-opleiding moest kiezen, was ik eigenlijk te jong om die keuze te maken.'

In de interviews met economiekiezers kwam duidelijk naar voren dat twijfelende jongeren vanwege hun behoefte aan houvast sterk leunen op de mensen in hun directe omgeving: ouders/verzorgers, overige familie, vrienden en docenten. Mensen in hun omgeving die hun werk leuk vinden zien jongeren bijvoorbeeld vaak als inspiratie. De verhalen van anderen bepalen bij twijfel grotendeels wat studenten als leuk voor henzelf zien. Met het risico dat ze niet kiezen gebaseerd op hun eigen, maar op andermans drijfveren.

De ideeën van jongeren over economische mbo-opleidingen zijn vaak gebaseerd op wat ze hier van de mensen in hun omgeving over hebben gehoord. Die verhalen schetsen vaak een gekleurd verhaal over een specifieke opleiding en een beperkt (soms onjuist) beeld van een richting of het gehele domein. Dit maakt de studiekeuze van jongeren die hierop varen weinig rationeel. Ze hebben onvoldoende betrouwbare informatie om de mogelijkheden effectief te matchen met hun eigen interesses en voorkeuren.

De voorlichting kan beter vanuit zowel de middelbare school als de mbo-opleiding, maar een meerderheid van de jongeren is tevreden.

Mbo'ers zijn over het algemeen redelijk tevreden over de voorlichting over hun opleiding. Ze vinden zelf bijvoorbeeld dat ze de informatie over de opleiding die ze zochten ook goed konden vinden. Toch is ook bijna één op de drie jongeren kritisch op de voorlichting vanuit hun middelbare school en lijkt daar nog veel winst te behalen. Ruim één op de drie jongeren is kritisch op de voorlichting vanuit de mbo-opleiding die ze overwogen of hebben gekozen.

- 65% van mbo'ers en 60% van de vmbo'ers is het (helemaal) eens met de stelling 'Ik kon alle door mij gezochte informatie over de opleiding goed vinden.'
- Een minderheid van 39% van mbo'ers en 36% van de vmbo'ers is het (helemaal) eens met de stelling 'De voorlichting over mijn mbo-opleiding kon veel beter.'
- 42% van de mbo'ers is van mening dat hun middelbare school hen (heel) goed voorbereidde op hun keuze voor een mbo-opleiding. Dit is een minderheid, maar daar tegenover staat een kleinere groep van 29% die uitgesproken kritisch op de rol van de middelbare school. Vmbo'ers zijn positiever: van hen is 18% het (helemaal) oneens met de stelling 'Mijn middelbare school bereidt me goed voor op de keuze voor een mbo-opleiding'.

Verbeterpunten in oriëntatie: meer ervaring opdoen in de vervolgopleiding en de praktijk als grootste kans

Als we aan jongeren zelf verschillende mogelijkheden voorleggen om tot een meer weloverwogen keuze te komen, valt op dat ze vooral meer ervaring willen opdoen. Dat kan in de vorm van stages in een toekomstig werkveld of door al meer ervaring op te doen met de opleiding waar je voor kiest, bijvoorbeeld in de vorm van meeloopstuderen.

- Zowel vmbo'ers als mbo'ers zijn vooral geholpen met hun studiekeuze wanneer ze meer in de praktijk kunnen ervaren. Hieronder de percentages van vmbo'ers en mbo'ers tussen haakjes die het (helemaal) eens zijn met de stelling:
 - 'Ik kan/kon met meer zekerheid kiezen wanneer ik vooraf in de praktijk in meerdere vakgebieden had meegelopen zodat ik verschillende richtingen beter kon vergelijken.' (vmbo 67% en mbo 45%)
 - 'Ik kan/kon met meer zekerheid kiezen wanneer ik (meer) in het vakgebied dat aansluit op mijn opleiding kan meelopen zodat ik mijn verwachtingen kan toetsen.' (vmbo 67% en mbo 41%)
 - 'Ik kan/kon met meer zekerheid kiezen wanneer ik vooraf met meerdere opleidingen had meegelopen zodat ik verschillende opleidingen beter kon vergelijken' (vmbo 61% en mbo 41%)
 - 'Ik kan/kon met meer zekerheid kiezen wanneer ik vooraf (meer) op mijn opleiding had meegelopen zodat ik mijn verwachtingen kon checken' (vmbo 63% en mbo 41%). Deze behoefte is extra groot onder vmbo'ers met een economie-profiel: 10% van de jongeren met een economie-profiel is het hier *helemaal mee eens* versus 1% van de overige vmbo'ers.
- Meer en beter beschikbare informatie was belangrijk voor een (iets) kleinere groep:
 - 'Ik kan/kon met meer zekerheid kiezen wanneer ik (meer) informatie kon vinden over de inhoud van mijn opleiding zodat ik beter wist waar ik aan begon' (vmbo 64%, mbo 39%)

- 'Ik kan/kon met meer zekerheid kiezen wanneer ik (meer) informatie kon vinden over mijn mogelijkheden na mijn opleiding zodat ik beter wist waartoe ik word opgeleid' (vmbo 58% en mbo 36%)

Jongeren zijn positief over hun eigen rol in hun oriëntatie, maar lijken hun eigen inzet te overschatten

Jongeren zeggen zelf dat ze zich hard inspinnen om tot de beste keuze te komen. Tegelijkertijd weten we uit de interviews dat het aantal voorlichtingsactiviteiten dat jongeren bezoeken vaak beperkt is.

- 69% van de mbo'ers is het (helemaal) eens met de stelling 'Ik heb zelf veel gedaan om tot de beste keuze te komen.' Ditzelfde geldt voor vmbo'ers: 56% is het hier (helemaal) mee eens, versus 11% (helemaal) niet mee eens.
- Dat zien we ook terug bij de belangrijkste verbeteringen die jongeren voor zich zien om tot een meer weloverwogen studiekeuze te komen. Het opdoen van meer praktijkervaring in het werkveld en de opleiding zien ze als belangrijk, maar ze vinden minder vaak dat ze zelf meer moeite moeten doen. Dit is opvallend: veel opleidingen bieden bijvoorbeeld al de mogelijkheid om een dag mee te lopen, maar hier wordt beperkt gebruik van gemaakt.
 - 49% van de vmbo'ers en 35% van de mbo'ers is het (helemaal) eens met de stelling 'Ik kan/kon met meer zekerheid kiezen wanneer ik zelf meer moeite doe om me te verdiepen'.

Mbo'ers met een economieopleiding zijn vaker kritisch over hun opleidingskeuze.

Economiestudenten zijn net zo tevreden (of ontevreden) over de kwaliteit van hun opleiding als mbo'ers in andere opleidingen.

- 62% van de economiestudenten is het (helemaal) eens met de stelling 'Ik ben tevreden over de kwaliteit van mijn opleiding.' Hierin verschillen ze niet van andere mbo'ers.

Terugkijkend op hun studiekeuze zijn economiestudenten desondanks vaker ontevreden.

- 13% van de mbo'ers met een economische opleiding is het *helemaal eens* met de stelling 'Ik ben blij met de keuze voor mijn huidige mbo-opleiding.' Dit is een stuk minder dan de overige MBO-studenten (25%).
- 12% van de mbo'ers met een economische opleiding is het ook *helemaal eens* met de stelling 'Liever zou ik voor een andere mbo-opleiding kiezen dan mijn huidige opleiding.' Dit is flink meer dan de overige MBO-studenten (4%).

Deze ontevredenheid lijkt geen gevolg te zijn van slechte oriëntatie en verkeerde verwachtingen vooraf. Economiestudenten scoren namelijk niet anders dan andere mbo-studenten op de stellingen 'Ik wist voor ik met mijn opleiding begon niet precies wat ik met mijn opleiding kon worden.' (17% is het hier (helemaal) niet mee eens) en 'Ik wist voor ik met mijn opleiding begon niet precies wat ik met mijn opleiding kon worden.' (31% is het hier (helemaal) mee eens).

Inzichten 2. Drijfveren en keuzemotivaties

We vroegen jongeren wat ze belangrijk vinden voor hun eigen toekomst en legden in een vervolgvraag de link naar hun mbo-opleiding. Wat vinden ze daar vooral belangrijk? Hieronder een overzicht van de belangrijkste factoren.

Als belangrijkste drijfveren voor hun toekomst noemen jongeren: leuk werk, baanzekerheid en kiezen voor een richting die in lijn is met het eigen talent.

Economiestudenten hechten wat minder waarde aan benodigd talent voor het vakgebied, iets willen betekenen voor andere mensen/de maatschappij en iets kunnen maken. Ze scoren nergens significant hoger. In de onderstaande tabel benoemen de significante verschillen tussen economiestudenten en andere studenten waar relevant.

Vraag: Wat vind je belangrijk voor jouw toekomst? Ik vind het belangrijk dat ...

Stelling	% (Helemaal) eens
• 'Ik werk kan doen dat ik heel erg leuk vind'	87%
• 'Ik een richting kies waarin ik altijd werk kan vinden'	77%
• 'Ik talent heb voor het vakgebied waar ik voor word opgeleid'	77%
○ 8% van de economiestudenten is het hier (helemaal) niet mee eens. Versus 2% van de overige studenten.	
• 'Ik alles uit mezelf haal en zo veel mogelijk bereik'	75%
• 'Ik in mijn werk veel kan betekenen voor andere mensen'	69%
○ 11% van de economiestudenten is het hier (helemaal) niet mee eens. Versus 4% van de overige studenten.	
• 'Ik later veel geld kan verdienen'	61%
• 'Ik veel kan betekenen voor de maatschappij'	60%
○ 15% van de economiestudenten is het hier (helemaal) niet mee eens. Versus 6% van de overige studenten.	
• 'Ik iets kan maken of creëren'	59%
○ Dit is relatief onbelangrijk voor economiestudenten. 20% is het hier (helemaal) niet mee eens versus 10% van de overige studenten.	
• 'Ik zelf kan gaan ondernemen'	47%

De belangrijkste drijfveren in studiekeuze zijn de intrinsieke motivatie ten aanzien van de opleiding, het toekomstige werk en een goede kans op werk.

Bij de drijfveren ten aanzien van een vervolgopleiding scoren economiestudenten lager op voorsorteren op het werk waar ze van houden en de maatschappelijke betekenis van het werk. Ze scoren juist hoger op 'veel geld verdienen'. Verder zien jongeren met een economisch profiel hun opleiding vaker als een goed opstapje naar het hbo. Op de opleiding als emancipatieroute gaan we in hoofdstuk 4 dieper in.

Vraag: Wat vond jij belangrijk bij de keuze van je huidige mbo-opleiding / Wat vind jij belangrijk bij de keuze van je vervolgopleiding? Ik vind/vond het belangrijk dat ...

Stelling	% Eens
• 'De opleiding goed aansluit op mijn interesses'	85%
• 'Ik met de opleiding het werk kan gaan doen waar ik van hou.'	85%
○ 12% van de economiestudenten is het hier (helemaal) niet mee eens. Versus 2% van de overige studenten.	
• 'Ik goed weet waar ik voor word opgeleid'	85%
• 'Ik plezier heb in de inhoud van de opleiding: in de specifieke onderwerpen en vaardigheden waar ik in deze opleiding mee aan de slag ga.'	83%
• 'De opleiding een goede kans op werk biedt.'	83%
• 'De opleiding breed is, zodat ik later nog heel veel kanten op kan.'	72%
• 'Ik de manier van lesgeven op de opleiding leuk vind.'	70%
• 'Ik met deze opleiding mijzelf maximaal uitdaag.'	66%
• 'Ik de mensen op de opleiding leuk vind'	66%
• 'Ik met de opleiding veel kan betekenen voor andere mensen'	62%
• 'Ik met de opleiding veel kan betekenen voor de maatschappij'	59%
○ 11% van de economiestudenten is het hier (helemaal) niet mee eens. Versus 5% van de overige studenten.	
• 'De opleiding goed aansluit op mijn sector- /profielkeuze (vo)'	59%
• 'De opleiding een goed opstapje is om daarna verder te kunnen leren.'	56%
• 'De opleiding een goede voorbereiding is op het hbo.'	56%
○ 71% van de economiestudenten is het hier (helemaal) mee eens. Versus 57% van de overige studenten.	
• 'Ik met de opleiding veel geld kan verdienen'	56%
○ 76% van de economiestudenten is het hier (helemaal) mee eens. Versus 53% van de overige studenten.	
• 'De opleiding goed bij me past volgens mijn familie/ vrienden/ decaan'	54%
• 'De opleiding me goed voorbereidt op een toekomst als ondernemer'	46%

Inzichten 3. Rol van het toekomstperspectief

In dit hoofdstuk belichten we de belangrijkste inzichten over de rol die het toekomstperspectief speelt in de studiekeuze van jongeren. In de kern gaat het hier over de vraag: als het toekomstperspectief in de sector economie en administratie afneemt, waarom blijven jongeren dan toch onverminderd kiezen? Hechten ze hier misschien minder waarde aan? Of hebben ze andere, misschien verkeerde beelden van dit toekomstperspectief? Een aantal relevante cijfers uit de voorgaande hoofdstukken komen hier opnieuw aan bod.

Het toekomstperspectief speelt zowel bij jongeren die kiezen voor een opleiding in het economische domein als bij jongeren die kiezen voor een opleiding in een ander domein een belangrijke rol en weegt zwaar mee in de studiekeuze.

In interviews met jongeren en in de cijfers over drijfveren en keuzemotivaties in de voorgaande paragraaf zien we dat het toekomstperspectief op verschillende manieren een rol speelt. Deze factoren kunnen met elkaar samenhangen, maar dat hoeft niet.

- Aard van het werk: vind ik dat leuk om te doen? Of nog sterker: is het mijn droombaan?
- Kans op werk: is de kans op een baan groot?
- Kans op persoonlijk succes: kan ik er goed in doorgroeien en veel mee bereiken?

Toekomstperspectief gaat in de eerste plaats over de wens om kiezen voor werk dat je leuk vindt.

Zoals we eerder noemden vindt 87% het (heel) belangrijk om 'werk te kunnen doen dat ik heel erg leuk vind' en wil 85% met de opleiding het werk kan gaan doen waar ik van hou.' De opleiding is dus in belangrijke mate een schakel naar een toekomst in een bepaalde richting die jongeren ambiëren. Daarbij zagen we dat economiestudenten het vaker helemaal oneens zijn (12% versus 2%) met de stelling 'Ik vind het belangrijk dat ik met de opleiding het werk kan gaan doen waar ik van hou.' Een relatief grote groep economiestudenten heeft die intrinsieke motivatie ten aanzien van het werk dus niet. Ook weten we uit de interviews dat jongeren - waarvan het zelfbeeld nog volop in ontwikkeling is - het over het algemeen lastig vinden om duidelijk te benoemen wat ze dan precies 'leuk' vinden.

Jongeren hechten daarbij ook (heel) veel waarde aan de kans op werk in het verlengde van de opleiding waar ze voor kiezen. Dit hoorden we terug in de gesprekken en zien we terug in de cijfers. Zo vindt 83% het belangrijk dat de opleiding een goede kans op werk biedt. Ook hier zijn er geen significante verschillen tussen jongeren in een economische richting en jongeren in een niet-economische richting.

Mbo'ers zijn positief over hun kansen in het verlengde van hun opleidingen.

Ze hebben gemiddeld veel vertrouwen in hun baankansen: 81% schat zijn/haar kansen op passend werk na afronding van hun mbo-opleiding in als goed tot heel goed. Dit percentage ligt voor jongeren in een economie-opleiding opvallend genoeg zelfs iets hoger (88%), maar dit verschil is niet significant.

De opbrengst van de interviews is hierin iets genuanceerder: meerdere mbo-studenten in het economiedomein waren hier kritisch over en ontdekten tijdens hun opleiding dat het perspectief door automatisering in het administratieve domein onder druk staat. Dat zien we ook terug in antwoorden op verdiepende stellingen over het toekomstperspectief in de onderstaande tabel. Daarin valt op dat er weinig significante verschillen zijn tussen jongeren in het economische domein en in overige richtingen. Wel zien we dat vmbo'ers over het algemeen iets positiever zijn dan mbo'ers.

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen?

Stelling	(Helemaal) eens % mbo	% vmbo
• 'Het is helemaal afhankelijk van mijn eigen inspanningen of ik succesvol word na mijn huidige/toekomstige mbo-opleiding.'	76%	77%
• 'Er liggen volop kansen in de sector waar ik voor word opgeleid.'	69%	65%
• 'Na mijn huidige/toekomstige mbo-opleiding kan ik goed voorbereid starten op de arbeidsmarkt.'	62%	66%
o Economiestudenten zijn hier iets negatiever over: 19% is het hier (helemaal) mee oneens vs. 9% van de overige studenten		
• 'Mijn huidige/toekomstige mbo-opleiding bereidt me onvoldoende voor op de arbeidsmarkt.'	30%	22%
• 'Er worden te veel mensen opgeleid voor het aantal beschikbare banen in mijn sector.'	28%	22%
o Economiestudenten zijn hier kritischer op: 41% is het hier (helemaal) mee eens vs. 25% van de overige studenten.		

Een kritische noot: jongeren in het economische domein vinden dat er te veel mensen worden opgeleid voor het aantal beschikbare banen.

41% van de Economiestudenten is het (helemaal) eens met de stelling 'Er worden te veel mensen opgeleid voor het aantal beschikbare banen in mijn sector.' Ze zijn hier veel kritischer over dan overige studenten: daarvan is 25% het (helemaal) eens met deze stelling.

Maakbaarheidsdenken staat centraal bij het denken over baankansen: ik ben zelf verantwoordelijk voor mijn succes.

We zien een tegenstelling: Economiestudenten zijn over het algemeen positief over hun eigen baankansen in hun sector, maar zeggen tegelijkertijd dat er in hun sector te veel mensen worden opgeleid. Deze tegenstelling valt mogelijk te verklaren door het dominante 'maakbaarheidsdenken' dat we in hun antwoorden zien terugkomen: Ja, de hoeveelheid werk is beperkt, maar ik ga zelf echt wel werk vinden. 76% van de jongeren vindt namelijk dat je succes in eerste instantie afhangt van je eigen inspanningen.

"Als ik geen werk kan vinden, ligt dat ook aan mijzelf. Als je werk wil, valt dat altijd te regelen". - vmbo-t leerling, vierde klas.

"Tuurlijk zijn er heel veel mensen, maar als je gewoon je best doet en gelooft in jezelf dan lukt het wel." - Doorgestroomde HBO'er Communicatie

Meer informatie over het toekomstperspectief is welkom onder vmbo'ers:

- 58% is het eens met de stelling 'Ik kan met meer zekerheid kiezen wanneer ik (meer) informatie kan vinden over mijn mogelijkheden na mijn mbo-opleiding, zodat ik beter weet waartoe ik word opgeleid.' Slechts 7% is het hier (helemaal) mee oneens.
- Meer informatie leidt niet per se tot meer verdieping. Ondanks het belang dat jongeren hechten aan het toekomstperspectief en hun informatiebehoefte, zoekt nu minder dan de helft van de vmbo'ers zelf goed uit wat de baankansen van een opleiding zijn.
 - 44% van de vmbo'ers is het (helemaal) eens met de stelling 'Ik zoek goed uit hoeveel werk er precies is in het verlengde van een mbo-opleiding waar ik over nadenk.'
 - Hun reacties op de informatie hierover vanuit opleidingen loopt uiteen: 25% van de vmbo'ers is van mening dat de voorlichtingsinformatie over de carrièremogelijkheden na de beoogde opleiding onduidelijk is. 33% is het hier (helemaal) mee oneens. 42% is het hier niet mee eens of oneens.

Terugkijkend op hun studiekeuze zijn mbo'ers positiever dan vmbo'ers over hun eigen inzet: zij zeggen vaker dat ze zich goed hebben verdiept in de baankansen in het verlengde van hun opleiding.

- 52% van de mbo'ers het (helemaal) eens met de stelling 'Ik heb goed uitgezocht hoeveel werk er precies is in het verlengde van de mbo-opleiding.'
 - Een minderheid (27%) is van mening dat de voorlichtingsinformatie over de carrièremogelijkheden na hun opleiding onduidelijk was. 38% is het hier (helemaal) mee oneens. 35% is het hier niet mee eens of oneens.

"In deze richting is meer geld te verdienen dan andere richtingen. Je krijgt dat ook wel mee van je ouders en het is algemeen bekend toch?" - Mbo niveau-4 student

Inzichten 4. Emancipatieroute

Het toekomstperspectief van (een groot deel van) mbo-opleidingen in het economie en administratie domein is slecht. De verwachting is dat dit perspectief door toenemende automatisering niet verbetert, maar verder zal verslechteren. CMMBO wil daarom verkennen of jongeren hun mbo-opleiding zien als doorstroomroute naar het hbo. In het verlengde van verwante hbo-opleidingen is het baanperspectief een stuk beter. In hoeverre is een mbo-opleiding een doorstroomroute? Geldt dit vaker voor jongeren in een economie en administratie-opleiding? En hoe kijken zij vervolgens naar hun opleiding?

Een grote groep jongeren (43%) wil na hun huidige of beoogde mbo-opleiding verder studeren op het hbo. Antwoorden op de vraag ‘Wat verwacht jij te gaan doen na je (huidige) mbo-opleiding?’ zijn:

- o Aan het werk 40%
- o Doorstuderen op het mbo 14%
- o Doorstuderen op het hbo (voltijd) 31%
- o Doorstuderen op het hbo (deeltijd) 12%
- o Anders 4%

• **Vmbo’ers met een economieprofiel willen (nog) vaker doorstuderen op het hbo na hun mbo-opleiding:**

- o 57% wil doorstuderen op het hbo (versus 33% van de reguliere vmbo’ers)

• **Ook jongeren met een TMSA-migratieachtergrond (Turks, Marokkaanse Surinaamse en/of Antiliaans) willen vaker willen doorstuderen op het hbo:** 59% versus 39% van de Nederlandse student zonder migratieachtergrond.

“Ik zou wel hoger willen komen, richting manager. Om hoger te komen is wel goed voor jezelf, voor je toekomst. Dat levert een hogere functie op en een goede baan. Ik wil het goed voor elkaar hebben. Daarvoor moet je zelfmotivatie hebben.”- Mbo’er niv-2, ondersteunende administratie.

Economiestudenten zien meer noodzaak om door te studeren op het hbo dan studenten in andere richtingen.

- 51% van de jongeren vindt het (een beetje tot heel erg) nodig om na het mbo door te studeren op het hbo om een baan te vinden die past bij hun ambities.
 - o Onder economiestudenten ligt dit significant hoger (64%) dan onder overige mbo’ers (50%) Onder vmbo’ers is dit verschil minder groot, maar bestaat het ook: 42% van de vmbo’ers met een economieprofiel vindt dit (een beetje) nodig, versus 28% van de reguliere vmbo’ers.

De vraag is wel of mbo’ers in het domein economie en administratie hun opleiding bewust gebruiken als emancipatieroute, of dat ze er tijdens hun opleiding achter komen dat doorstuderen nodig is vanwege een matig toekomstperspectief. Op basis van de gesprekken die we met vmbo’ers en mbo’ers voerden lijkt het tweede eerder waar: als jongeren tijdens hun mbo-opleiding beter inzicht krijgen in de (matige) toekomstperspectieven in het verlengde van hun mbo-opleiding ontstaat meer noodzaak om door te studeren. Ook komen ze erachter dat hun ambitie dan vaak in het verlengde ligt van een hbo-opleiding. Daarbij ervaart een deel van de groep ook dat ze een grotere studie-uitdaging aankunnen dan wat hun mbo-opleiding hen nu biedt.

Een meerderheid van de jongeren vindt hun opleiding een goede voorbereiding op het hbo: 56% is het (helemaal) eens met de stelling dat 'De opleiding een goede voorbereiding is op het hbo.

- **Economiestudenten zien hun opleiding vaker als een goede doorstroomroute.** Onder economiestudenten ligt dit met 71% een stuk hoger dan onder reguliere mbo'ers (57%).
- Ook onder jongeren met een **TMSA-migratieachtergrond** (69%) ligt dit een stuk hoger dan Nederlandse jongeren zonder migratieachtergrond (54%).

Een meerderheid van de mbo'ers ziet de mbo-opleiding als een middel om te ontdekken welke kant ze op willen (63%). Tegelijkertijd ervaart een relatief grote groep jongeren hun (beoogde) opleiding als te specifiek en smal (40%) en zouden ze liever voor een bredere opleiding kiezen (29% van de mbo'ers en 40% van de vmbo'ers). Hierin verschillen economiekiezers niet van de overige jongeren.

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen?

Stelling	% Eens mbo	% vmbo
• 'Tijdens mijn (huidige) mbo-opleiding ontwikkel ik vaardigheden die goed van pas komen in mijn toekomstige werk.'	74%	78%
• 'Tijdens mijn (huidige) mbo-opleiding kan ik goed ontdekken welke kant ik op wil.'	63%	61%
• 'Mijn (toekomstige) mbo-opleiding biedt me te weinig mogelijkheden om te ontdekken wat bij mij past.'	27%	21%
• 'Met mijn opleiding heb ik al meer voor een specifieke richting/specialisme gekozen dan ik eigenlijk zou willen.'	40%	38%
• 'Ik had liever voor een bredere opleiding gekozen.'	29%	40%

Een grote groep jongeren is in de opleidingsopbouw op zoek naar flexibiliteit: bijvoorbeeld door een breder eerste jaar of de mogelijkheid om nog te kunnen overstappen. Met name mbo'ers met een economie- en administratieopleiding willen liever geen specifieke en specialistische opleiding.

Een mbo-opleiding kun je op verschillende manieren opbouwen. Wat is voor jou de meest aantrekkelijke vorm? In deze tabel zetten we de totalen af tegen de economie en administratie-mbo'ers en vmbo'ers met een economisch profiel.

	%Tot.	%E-mbo	%E-vmbo
• Starten in een breed eerste jaar waarin je van verschillende opleidingen proeft, waarna je vervolgens kiest voor een specifieke opleiding en je daarin specialiseert.	38%	42%	29%
• Direct kiezen voor een specifieke opleiding, maar wanneer het niet bevalt in het eerste half jaar, kan je nog vrijblijvend overstappen naar een andere opleiding die hiermee overlapt.	31%	39%	38%
• Direct kiezen voor een specifieke opleiding, waarbinnen je je tijdens de opleiding steeds verder kunt specialiseren.	30%	18%	32%
• Anders	0%	0%	1%

De havo-route als escape

Een deel van de vmbo'ers kiest liever voor een (brede) havo-opleiding dan voor een mbo-opleiding. Van de vmbo'ers overweegt 23% een mbo-opleiding in de richting Economie. 17% wil na het vmbo door op de havo. Deze optie is populairder onder meisjes (22%) dan onder jongens (12%).

Inzichten 5. Vier profielen jongeren

Op basis van de kwalitatieve onderzoeksfase definieerden we vier typen jongeren die ieder vanuit een andere motivatie kijken naar hun toekomst en keuze voor een mbo-opleiding. Ze verschillen in hun drijfveren, behoeften en de rol die het toekomstperspectief speelt in hun keuze. Hieraan gekoppeld hebben ze ook een andere behoefte ten aanzien van de inhoud en invulling van hun opleiding. In dit hoofdstuk beschrijven we deze vier profielen één voor één.

	% Totaal	% mbo econ.	% vmbo econ.
1. Intrinsiek geïnteresseerden	50%	41%	42%
2. Wegstrepers	9%	15%	7%
3. Zekerheidszoekers	24%	35%	38%
4. Toekomstgerichten	14%	8%	13%
Overig	3%	1%	2%

Arcering: rood is ondervertegenwoordigd, groen is oververtegenwoordigd. Het verschil bij Wegstrepers is niet significant.

De vraag die de basis vormt van deze indeling is: 'Welke van de onderstaande motivaties om je mbo-opleiding te kiezen past het beste bij jou?'

1. Sluit heel goed aan op mijn inhoudelijke interesses en wat ik echt leuk vind om te doen.
2. Is dit de minst onaantrekkelijke van alle opleidingen waar ik uit kon kiezen.
3. Is dit de keuze waar ik waarschijnlijk een baan in kan vinden als ik ermee klaar ben.
4. Is dit de keuze die me het beste opstapje biedt naar mijn droomcarrière.
5. Anders.

De indeling in deze categorieën is gebaseerd op het kwalitatief onderzoek onder vmbo'ers en mbo'ers in een economisch profiel of opleiding. Tegelijkertijd is de categorisering ook toepasbaar op de gemiddelde (v)mbo'er.

Het belangrijkste verschil tussen economiekiezers en overige jongeren zit in de groep Zekerheidszoekers. Deze groep komt flink vaker voor onder jongeren met een economisch profiel. Dit geldt in mindere mate ook voor Wegstrepers: jongeren met een opleiding in het domein economie en administratie zeggen vaker dat ze hiervoor hebben gekozen als minst onaantrekkelijke optie. Verder zien we jongeren met een gerichte toekomstdroom juist minder vaak in economische richtingen op het mbo terugkomen (hoewel zij ook in dit domein alsnog de grootste groep vormen).

1. Intrinsiek geïnteresseerden (50% totaal; Economie: 41% mbo, 42% vmbo)

“Voor mij was de keuze vrij simpel. Ik ben goed met cijfers en vind dat ook leuk. Op het vmbo deed ik al economie. Dus dan kijk je sowieso naar deze opleidingen.” - MBO'er niv. 4, Bedrijfsadministratie

Drijfveren: Wat zoek ik?

Intrinsiek geïnteresseerden zoeken hun opleiding in de eerste plaats vanuit een interesse in wat ze daar kunnen leren en de vaardigheden die ze kunnen opdoen. Uit de interviews met jongeren blijkt dat dit ook het ideaal is: het liefst kies je iets dat je 'leuk' vindt. Wat 'leuk' vervolgens inhoudt en waar die interesse precies ligt, verschilt uiteraard per persoon, maar deze groep wil zich primair laten leiden door de eigen interesses.

Wat vind/vond je belangrijk bij de keuze van je mbo-opleiding?

Deze groep scoort hoger op stellingen als:

- 91% van de jongeren is het (helemaal) eens met de stelling: 'Ik vind het belangrijk dat ik plezier heb in de inhoud van de opleiding: in de specifieke onderwerpen en vaardigheden waar ik in deze opleiding mee aan de slag ga.'
- 93% van de jongeren is het (helemaal) eens met de stelling: 'Ik vind het belangrijk dat de opleiding goed aansluit op mijn interesses.'

41% van de jongeren in de richting van economie zegt te kiezen voor een opleiding omdat “deze heel goed aansluit op mijn inhoudelijke interesses en wat ik echt leuk vind om te doen.” Tegelijkertijd weten we uit de gesprekken dat een deel van deze groep daar nog niet is: als we doorvragen blijken de beelden die ze hebben van wat ze leuk vinden nog afwezig of beperkt. Met name onder economiekiezers valt dit op. De zoektocht naar waar die interesse ligt, is dus nog in volle gang en leidt ertoe dat de mbo-opleiding ook voor deze groep onderdeel uitmaakt van de zoektocht.

Toekomst: hoe zie ik 'later'?

Als jongeren meer gefocust zijn op het nu en wat je nu leuk vindt, is het precieze toekomstperspectief van iets minder groot belang, als je ook later maar kunt blijven doen wat je leuk vindt. Dat zien we ook terug in wat ze belangrijk vinden voor hun toekomst: aspecten als baankansen zijn wat minder belangrijk, waardoor ze zich daar ook minder in verdiepen. Leuk werk en werk in lijn met je eigen talent wegen juist zwaarder mee.

Wat vind je belangrijk voor jouw toekomst? De groep scoort hoger op:

- 92% van de jongeren binnen deze groep is het (helemaal) eens met de stelling: 'Ik vind het belangrijk dat ik werk kan doen dat ik heel erg leuk vind.'
- 84% van de jongeren is het (helemaal) eens met de stelling: 'Ik vind het belangrijk dat ik talent heb voor het vakgebied waar ik voor word opgeleid.'
- Veruit de meeste jongeren vinden een kantoorbaan onaantrekkelijk. Deze groep is hier echter het minst enthousiast over. 64% van de jongeren binnen deze groep is het (helemaal) *oneens* met de stelling: 'Ik vind het belangrijk dat ik later een kantoorbaan heb.'

Oriëntatie, keuzes en voorlichting: Hoe zoek ik?

Jongeren die vanuit een intrinsieke drijfveer kiezen, zijn vaak zekerder van hun studiekeuze. Doordat ze een (eerste) beeld hebben van hun interesses geeft dit richting voor de domeinen en opleidingen waarop ze zich oriënteren. Doordat ze zich meer gericht oriënteren, hebben ze vaak ook een beter beeld van wat opleidingen inhouden. Dit zien we ook in de cijfers terug. Intrinsiek Geïnteresseerden scoren bijvoorbeeld hoger op stellingen als:

- 'Ik wist precies welke opleiding ik wilde kiezen'. 68% van de mbo'ers is het (helemaal) eens met deze stelling.
- 'Voordat ik met mijn opleiding begon had ik al een heel duidelijk beeld van wat de opleiding inhoudt.' 64% van de mbo'ers is het (helemaal) eens met de stelling.

Verder onderscheiden Intrinsiek Geïnteresseerden zich niet duidelijk van de andere groepen als het gaat om hun oriëntatie en beelden van voorlichting.

Persoonlijke groei en de opleiding: Wat wil ik?

Vanuit een intrinsieke interesse kies je in eerste instantie voor een opleiding omdat je daar nieuwe dingen leert in het verlengde van je interesse. Maar omdat ook voor deze groep geldt dat ze deels nog willen ontdekken wat ze precies leuk vinden, vinden ze het alsnog prettig als die opleiding aan de voorkant niet te smal is. Een meerderheid heeft daarom de voorkeur voor een breed eerste jaar, waarna ze zich later kunnen specialiseren.

- **43%** kiest voor: starten in een breed eerste jaar waarin je van verschillende opleidingen proeft, waarna je vervolgens kiest voor een specifieke opleiding en je daarin specialiseert.
- 28% kiest voor: direct kiezen voor een specifieke opleiding, maar wanneer het niet bevalt in het eerste half jaar, kun je nog vrijblijvend overstappen naar een andere opleiding die hiermee overlapt.
- 28% kiest voor: direct kiezen voor een specifieke opleiding, waarbinnen je je tijdens de opleiding steeds verder kunt specialiseren.

Overige kenmerken

De mbo'ers in deze groep zijn vaker blij met de opleiding (85%) die ze hebben gekozen. Dat is logisch: als je vanuit een intrinsieke motivatie kiest is de kans groter dat je plezier haalt uit je opleiding. Op demografische kenmerken wijkt deze groep niet af van gemiddelden.

2. Wegstrepers

(9% totaal; Economie: 15% mbo, 7% vmbo)

“Techniek-opleidingen zijn voor jongeren die dat écht graag willen. En opleidingen in de Zorg & Welzijn zijn vooral voor meisjes. Dus kijk ik eerder naar opleidingen die iets met economie of handel doen.” - Vmbo’er, gemengde leerweg

Drijfveren: Wat zoek ik?

Wegstrepers ervaren de studiekeuze als zeer moeilijk. Ze verschillen sterk van de eerste groep omdat een intrinsieke motivatie voor bepaalde onderwerpen of vaardigheden ontbreekt. Ook hebben ze geen duidelijk doel van hun toekomst. Ze zijn onzeker, twijfelen langer en zoeken daarom sterk naar houvast om tot een goede keuze te komen. Het vinden van dit houvast is vervolgens een flinke uitdaging binnen het enorme (opleidingen)aanbod. Doordat een duidelijke interesse nog ontbreekt kiezen ze door allereerst andere (minder leuk opties) weg te strepen.

In de cijfers komt deze groep als klein naar voren. De groep jongeren die de wegstreekstrategie op de eerste plaats zet is beperkt. Tegelijkertijd weten we dat de wegstreekstrategie ook (deels) door jongeren in de andere groepen wordt toegepast. In alle groepen zitten jongeren die simpelweg nog niet goed genoeg weten wat ze willen om een volledig overtuigde studiekeuze te maken.

Een aantal cijfers:

- o 84% van de vmbo’ers binnen deze groep is het (helemaal) eens met de stelling ‘Ik vind het moeilijk om een mbo-opleiding te kiezen die goed bij me past.
- o 67% van de mbo’ers binnen deze groep is het (helemaal) eens met de stelling ‘Ik vond het moeilijk om een mbo-opleiding te kiezen die goed bij me past.’
- o 52% van de mbo’ers binnen deze groep is het (helemaal) *oneens* met de stelling ‘Ik wist precies welke opleiding ik wilde kiezen’.

Toekomst: hoe zie ik ‘later’?

Zoals gezegd: Wegstrepers vinden hun motivatie voor een studiekeuze minder in het nu, maar ook niet in een specifieke toekomst die ze voor ogen hebben. Ze twijfelen over hun eigen toekomst en zijn kritisch op de rol die hun mbo-opleiding speelt in de voorbereiding op die toekomst. Deze groep vindt het dan ook minder belangrijk om later veel te verdienen. Ze willen vooral eerst ontdekken wat bij ze past. De precieze carrière- en salarismogelijkheden volgen daarop. Ze kiezen daarom eerder voor een domein dat niet als specifiek aanvoelt. Het domein economie en administratie is vergeleken met andere sectoren (techniek, zorg & welzijn, groen) het meest abstract of vaag. Veel jongeren die nog niet weten wat ze willen, interpreteren dit als breed: je kan nog veel kanten op, van secretaresse tot advocaat, marketeer of boekhouder. Ook kan je op veel plekken terecht: van autobedrijf, tot boekhoudkantoor of gemeente. Met andere woorden: je hebt met een economische opleiding nog alle ruimte om te bedenken wat je echt wilt.

Wegstrepers reageren vaker kritisch op stellingen over de mogelijkheden die hun (beoogde) mbo-opleiding hen biedt:

- 26% van de vmbo'ers binnen deze groep is het (helemaal) *oneens* met de stelling: 'Na een mbo-opleiding kan ik goed voorbereid starten op de arbeidsmarkt.'
- 26% van de vmbo'ers binnen deze groep is het (helemaal) *oneens* met de stelling: 'Een mbo-opleiding bereidt me goed voor op een hbo-opleiding in dezelfde richting.'
- 21% van de vmbo'ers binnen deze groep is het (helemaal) *oneens* met de stelling: 'Na een mbo-opleiding ben ik in staat om een goede carrière te maken.'

Oriëntatie, keuzes en voorlichting: Hoe zoek ik?

Door hun minder gerichte zoektocht blijven Wegstrepers langer twijfelen en kiezen ze vaker voor een opleiding waarin zich minder goed hebben verdiept. Ze vinden het moeilijk om zich een beeld te vormen van de verschillende mogelijkheden en hun eigen weg te vinden in het opdoen van ervaringen of filteren van informatie. Hun beeld van de (beoogde) opleiding en de mogelijkheden na de opleiding is vaker onvolledig. Ook is deze groep kritischer dan andere groepen op begeleiding vanuit de vo-school en de vervolgopleiding, en op zichzelf: ze zeggen minder vaak dat ze zelf veel hebben gedaan om tot de beste keuze te komen. Dat betekent dus ook dat ze minder hebben gedaan om bijvoorbeeld uit te zoeken hoe het toekomstperspectief van een opleiding in het domein economie en administratie is.

Een aantal stellingen waarop Wegstrepers hoger scoren:

- 58% van de vmbo'ers is het eens met de stelling 'De voorlichting over mijn mbo-opleiding kan veel beter'.
- 53% van de vmbo'ers is het (helemaal) *oneens* met de stelling 'Ik heb al een heel duidelijk beeld van wat een mbo-opleiding inhoudt.'
- 47% van de vmbo'ers is het eens met de stelling 'De voorlichtingsinformatie over de carrièremogelijkheden na mijn opleiding is onduidelijk'.
- 42% van de mbo'ers is het (helemaal) *oneens* met de stelling 'Voordat ik met mijn opleiding begon had ik al een heel duidelijk beeld van wat de opleiding inhoudt'
- Slechts 26% van de vmbo'ers is het (helemaal) eens met de stelling 'Ik heb zelf veel gedaan om tot de beste keuze te komen.'

Persoonlijke groei en de opleiding: Wat wil ik?

De kern van deze groep komt mooi samen in een duidelijke stellingname: 'Ik ben te jong om een studiekeuze te maken'. Dat onderschrijft deze groep veel vaker dan andere groepen en dat is ook logisch: als je nog zo zoekende bent, komt de keuze voor een specifieke vervolgopleiding te vroeg.

- 79% van de vmbo'ers vindt zichzelf te jong om een mbo-opleiding te kiezen (vs. 41% van de IG en 29% van de TG)
- 65% van de mbo'ers vond zichzelf ook te jong om een keuze te maken toen ze een mbo-opleiding moesten kiezen (vs. 37% van de IG en 37% van de TG)

Deze jongeren hebben dan ook behoefte aan een uitgebreider keuzeprocess waarbinnen ze meer op basis van ervaringen een geleidelijk keuzes maken. Dat staat haaks op de

huidige harde knip in de overgang van een breed vmbo-profiel naar een smalle mbo-opleiding.

- 50% van de mbo'ers in deze groep heeft spijt van de studiekeuze en is het eens met de stelling: 'Ik had liever voor een bredere opleiding gekozen.'

De ideale opleidingsstructuur van een mbo-opleiding bestaat voor bijna de helft van deze groep uit een breed eerste jaar, waarna je geleidelijk meer keuzes maakt en je specialiseert. Deze groep kiest veel minder dan gemiddeld voor een specialistische opleiding. In het domein economie en administratie betekent dit dat ze de voorkeur geven aan een domeinbreed basisjaar, waarin ze nog kunnen ontdekken wat bij ze past.

- **49%** kiest voor: starten in een breed eerste jaar waarin je van verschillende opleidingen proeft, waarna je vervolgens kiest voor een specifieke opleiding en je daarin specialiseert.
- 42% kiest voor: direct kiezen voor een specifieke opleiding, maar wanneer het niet bevalt in het eerste half jaar, kun je nog vrijblijvend overstappen naar een andere opleiding die hiermee overlapt.
- 8% kiest voor: direct kiezen voor een specifieke opleiding, waarbinnen je je tijdens de opleiding steeds verder kunt specialiseren.

Overige kenmerken

Wegstrepers hebben relatief vaak een TMSA-migratieachtergrond. 17% van de TMSA-groep valt in dit segment, terwijl 8% van de Nederlandse jongeren zonder migratieachtergrond in deze groep valt.

3. Zekerheidzoekers

(24% totaal; Economie: 35% mbo, 38% vmbo)

"Ik heb gekozen voor mijn opleiding om de grote kans op werk, want ik hoor vaak van m'n moeder dat er in elk bedrijf iemand nodig is voor administratie en zij vond het bij mij passen." – Mbo'er niv-2, Ondersteunende administratie.

Drijfveren & de toekomst: Wat zoek ik?

Zekerheidzoekers zijn vooral op zoek naar een richting en opleiding waarin in ieder geval werk is. Deze groep heeft een minder sterke intrinsieke motivatie of duidelijke ambitie voor de toekomst. Dat maakt kiezen ook voor deze groep relatief lastig. Vooral omdat ze zelden heel actief uitzoeken in welke vakgebieden en opleidingen ze de gewenste zekerheid kunnen vinden.

In deze groep zitten relatief veel vmbo'ers met een economieprofiel en mbo'ers in het domein economie en administratie. Hierin zit een interessante tegenstelling: ze zoeken zekerheid in een goed baanperspectief, maar kiezen relatief vaak voor een richting die dat juist niet biedt. De vraag is dan ook in hoeverre ze afgaan op (betrouwbare) informatie over het arbeidsmarktperspectief. De inzichten wijzen op een gevoelsmatige keuze: zeker vmbo'ers hebben een te rooskleurig beeld van het baanperspectief in het verlengde van opleidingen in het domein economie en administratie. Ze verwachten onterecht dat hier altijd wel werk in te vinden is, vanuit een abstracter beeld dat je wordt opgeleid voor het bedrijfsleven, waarin veel geld verdiend wordt en altijd veel werk te verzetten is.

- 82% van de jongeren binnen deze groep is het (helemaal) eens met de stelling: 'Voor mijn toekomst vind ik het belangrijk dat de opleiding een goede kans op werk biedt.'
- 75% van de jongeren binnen deze groep is het (helemaal) eens met de stelling: 'Voor mijn toekomst vind ik het belangrijk dat ik een richting kies waarin ik altijd werk kan vinden.'

Zekerheid in de vorm van een goed baanperspectief is dus een expliciete wens, maar geen bruikbare drijfveer die hen helpt in de zoektocht naar een opleiding. Dat zorgt ervoor dat jongeren in deze groep het kiezen voor een opleiding vaker als moeilijk ervaren.

- Net als bij de groep Wegstrepers zien we ook bij de Zekerheidzoekers relatief veel twijfel. Ze vinden zichzelf dan ook vaak (51%) nog te jong om al voor een specifieke mbo-opleiding te kiezen.
- Deze groep twijfelt ook relatief lang tussen verschillende opleidingen: 47% van de mbo'ers is het (helemaal) eens met de stelling 'Ik twijfelde lang tussen verschillende opleidingen.'

Oriëntatie, keuzes en voorlichting: Hoe zoek ik?

De behoefte aan meer grip op de te kiezen richtingen uit zich onder meer in een behoefte aan meer praktijkervaring. Juist door stages ontdek je welke richtingen er zijn en hoe deze in elkaar zitten. Met echte ervaringen leer je volgens jongeren meer dan tijdens de voorlichting vanuit een opleiding.

- De mbo'ers in deze groep zijn het meest kritisch op de voorlichting van hun opleiding: 48% is het (helemaal) eens met de stelling 'De voorlichting over mijn

mbo-opleiding kon veel beter.' Onder vmbo'ers is 46% het eens met deze stelling.

- o Deze groep mbo'ers had ook het liefst meer praktijkervaring willen opdoen (zoals stages) voor de keuze van een mbo-opleiding: 53% (helemaal) mee eens.

Persoonlijke groei en de opleiding: Wat wil ik?

Deze jongeren zijn op zoek naar zekerheid en kiezen liever niet te breed. Tegelijkertijd hebben ze behoefte aan flexibiliteit. Want wat nou als de gekozen richting je toch niet goed bevalt? Daarom is het fijn om te kunnen switchen in het eerste jaar. We zien de volgende verdeling in hun voorkeuren voor de structuur van hun mbo-opleiding:

- o 31% kiest voor: starten in een breed eerste jaar waarin je van verschillende opleidingen proeft, waarna je vervolgens kiest voor een specifieke opleiding en je daarin specialiseert.
- o **40%** kiest voor: direct kiezen voor een specifieke opleiding, maar wanneer het niet bevalt in het eerste half jaar, kun je nog vrijblijvend overstappen naar een andere opleiding die hiermee overlapt.
- o 29% kiest voor: direct kiezen voor een specifieke opleiding, waarbinnen je je tijdens de opleiding steeds verder kunt specialiseren.

Overige kenmerken

Zekerheidzoekers onderscheiden zich niet op andere sociodemografische kenmerken van de andere groepen.

4. Toekomstgerichten (14% totaal; Economie: 8% mbo, 13% vmbo)

*“Mijn oom heeft een eigen bedrijf. Dat wil ik uiteindelijk ook. Hij zegt me dat deze opleiding sowieso handig is als ik later voor mezelf ga beginnen.” - Mbo'er, niv. 4.
Financieel Administratieve Beroepen.*

Drijfveren: Wat zoek ik?

Toekomstgerichten kiezen vanuit een duidelijk doel in de toekomst: ze willen iets bereiken. Dit doel in de toekomst geeft ze houvast. Ze maken keuzes die daar naartoe leiden. Het kiezen van een opleiding is voor deze groep dan ook makkelijker dan voor jongeren die geen duidelijke toekomst voor zich zien.

Ook bij jongeren in het economische domein zien we dat de Toekomstgerichten een duidelijk doel voor ogen hebben. Zij willen bijvoorbeeld accountant of ondernemer worden. In het economische domein hangt deze toekomstdroom vaker samen met een (abstract) beeld van goede carrièrekansen in het werkveld en de mogelijkheid om veel geld te verdienen. In andere domeinen kan dat gelinkt zijn aan hele andere motivaties, zoals het willen helpen van mensen in de zorg of fascinerende dingen willen kunnen maken in de techniek.

Vaak hebben Toekomstgerichten al een relatief duidelijk beeld van wat voor werk er in een sector te doen is. Dit baseren ze bijvoorbeeld op de verhalen van een rolmodel binnen de familie of directe sociale omgeving. Zij dienen voor hen als inspiratiebron om een bepaalde richting op te willen. Doordat deze jongeren doelgericht kiezen, zijn ze achteraf vaker tevreden met de keuze voor hun opleiding.

- 92% van de jongeren binnen deze groep is het (helemaal) eens met de stelling: 'Bij de keuze van mijn opleiding vind ik het belangrijk dat ik met de opleiding het werk kan gaan doen waar ik van hou.'
- 72% van de mbo'ers is het (helemaal) eens met de stelling 'Ik ben blij met de keuze voor mijn huidige mbo-opleiding.'

Toekomst: hoe zie ik 'later'?

Zoals hiervoor beschreven is de toekomstdroom voor deze jongeren vaker leidend voor de keuze van een domein en opleiding. Dat zorgt ervoor dat deze jongeren zich tijdens hun opleiding meer willen uitdagen om daar te komen en het liefste kiezen voor een richting die in lijn is met hun talent.

- 91% van de jongeren binnen deze groep is het (helemaal) eens met de stelling: 'Ik vind het belangrijk dat ik werk kan doen dat ik heel erg leuk vind.'
- 85% van de jongeren binnen deze groep is het (helemaal) eens met de stelling: 'Ik vind het belangrijk dat ik alles uit mezelf haal en zo veel mogelijk bereik.'
- 85% van de jongeren binnen deze groep is het (helemaal) eens met de stelling: 'Ik vind het belangrijk dat ik talent heb voor het vakgebied waar ik voor word opgeleid.'

Oriëntatie, keuzes en voorlichting: Hoe zoek ik?

In vergelijking met de andere groepen zijn de mbo'ers in deze groep het meest zeker van hun zaak.

- Zo is 72% van de mbo'ers het (helemaal) eens met de stelling 'Ik wist precies welke opleiding ik wilde kiezen'.

Dat zorgt ervoor dat deze jongeren zelf vinden dat ze hun keuzeprocessen gericht en soepel doorlopen. Ze zeggen vaak een goed beeld te hebben gehad van de opleiding voordat ze hieraan begonnen.

- 63% van de mbo'ers is het (helemaal) eens met de stelling 'Voordat ik met mijn opleiding begon had ik al een heel duidelijk beeld van wat de opleiding inhoudt'.

Toch kennen Toekomstgerichten ook een duidelijke valkuil: soms vergeten ze – in hun enthousiasme of uit gemakzucht – goed te checken of de richting die ze voor ogen hebben overeenkomt met hun verwachtingen en goed de gekozen toekomst bij hen past.

Persoonlijke groei en de opleiding: Wat wil ik?

Deze jongeren mikken hoger en willen vaker doorstuderen na hun (beoogde) mbo-opleiding. Ze willen zichzelf optimaal uitdagen en hebben (vaak) een hbo-opleiding nodig om hun droom te kunnen verwezenlijken. Dat geldt zeker voor mbo'ers in het domein economie en administratie.

- 86% van de jongeren binnen deze groep is het (helemaal) eens met de stelling: 'Ik vind het belangrijk dat de opleiding een goed opstapje is om daarna verder te kunnen leren.'
- 74% van de jongeren binnen deze groep is het (helemaal) eens met de stelling: 'Ik vind het belangrijk dat ik met deze opleiding mijzelf maximaal uitdaag.'
- 55% van de jongeren binnen deze groep is het (helemaal) eens met de stelling: 'Ik vind het belangrijk dat de opleiding me goed voorbereidt op een toekomst als ondernemer.'
- 54% van de jongeren in deze groep wil doorstuderen op het hbo.

Door hun ambities en focus hebben deze jongeren een duidelijk andere behoefte ten aanzien van de opleidingsstructuur dan de andere groepen. Eigenlijk zou je kunnen zeggen: het overgrote deel van het huidige opleidingsaanbod past juist bij deze, relatief kleine groep: ze willen het liefst kiezen voor een specifieke opleiding, waarbinnen ze zich verder kunnen specialiseren.

- 22% kiest voor: starten in een breed eerste jaar waarin je van verschillende opleidingen proeft, waarna je vervolgens kiest voor een specifieke opleiding en je daarin specialiseert.
- 25% kiest voor: direct kiezen voor een specifieke opleiding, maar wanneer het niet bevalt in het eerste half jaar, kun je nog vrijblijvend overstappen naar een andere opleiding die hiermee overlapt.
- **53%** kiest voor: direct kiezen voor een specifieke opleiding, waarbinnen je je tijdens de opleiding steeds verder kunt specialiseren.

Overige kenmerken

Op veel achtergrond kenmerken zijn Toekomstgerichten een gemiddelde groep. Wel zien we dat ze wat zijn oververtegenwoordigd in de grote steden (G3) en randgemeenten.

CONCLUSIE

Context vraag

In dit onderzoek hebben we met de blik van jongeren gekeken naar hoe ze de keuze vanuit het vmbo voor een mbo-opleiding ervaren en welke rol het toekomstperspectief van deze opleidingen daarin speelt. Daarbij zijn we ingezoomd op mbo'ers in opleidingen in het domein economie en administratie en vmbo'ers met een economieprofiel. Daar gebeurt namelijk iets opvallends: ondanks dat de toekomstperspectieven van opleidingen in het domein economie en administratie afnemen, blijven onverminderd veel jongeren kiezen voor de opleidingen in het domein. Weegt het toekomstperspectief niet mee in de keuze? Of studeren deze jongeren vaker door en vormen deze opleidingen zo een toegangspoort voor vmbo'ers naar het hbo?

De uitdaging van het vinden van je eigen richting

Een grote groep jongeren heeft moeite met het vinden van de eigen richting. Dat komt tot uiting in de huidige overgang van vmbo naar mbo en de keuze die ze daar gedwongen moeten maken: voor een (vaak) specifieke beroepsopleiding. Veel jongeren ervaren moeite om deze keuze overtuigd te maken en zeggen dat ze eigenlijk te jong zijn voor het maken van de keuze voor een mbo-opleiding. Dat geldt in nog sterkere mate voor jongeren in het domein economie en administratie.

Jongeren zoeken in hun eigen professionele toekomst in de eerste plaats leuk werk, goede baanperspectieven en ze kiezen het liefst voor een richting die in lijn is met het eigen talent.

Bij de keuze voor een vervolgopleiding komen min of meer dezelfde factoren terug: intrinsieke motivatie ten aanzien van de opleiding en het toekomstig werk en een goede kans op werk. Het vinden van een opleiding en (uiteindelijk) werk dat aansluit op de eigen intrinsieke motivatie is daarmee het ideaal van veel jongeren. Tegelijkertijd zijn ze nog zoekende: Wat is dan 'leuk' voor mij? Wat is er allemaal? En: wat vind ik daarin leuk?

Het toekomstperspectief is heel belangrijk, maar wordt vaak niet goed meegenomen in de afweging.

Jongeren hechten veel waarde aan het toekomstperspectief van hun opleiding, maar zijn vaak niet in staat om dit toekomstperspectief objectief te beoordelen en op een waardevolle manier mee te nemen in hun keuzeproces. Zo overschatten jongeren in het domein economie en administratie hun eigen kansen. De belangrijkste oorzaken hiervoor zijn:

1. Jongeren baseren hun beelden van het toekomstperspectief meer op gevoel, algemene beelden en bronnen in de directe omgeving: "In het bedrijfsleven is altijd wel werk voor mensen met een economie en administratie-profiel, want elk bedrijf heeft een administratie";
2. Jongeren hebben een gebrek aan kennis van de perspectieven: ze kijken niet naar statistieken met baankansen en hebben daardoor een te rooskleurig beeld. Veel jongeren denken dat de baankansen in de hoek van economie en administratie goed zijn en zullen blijven, ook op lagere onderwijsniveaus;
3. Een combinatie van zelfvertrouwen en maakbaarheidsdenken zorgen voor weinig noodzaak om feitelijke cijfers mee te nemen: "Er worden misschien wel te veel mensen opgeleid voor mijn sector, maar als ik mijn best doe, bepaal ik zelf of ik goed terecht kom."

Een soepelere leerloopbaan: ervaringen, voorlichting en opleidingsstructuur

In het onderzoek zien we oplossingen op verschillende vlakken om de overgang van vmbo naar mbo soepeler te laten verlopen:

- Jongeren zien een kans in het opdoen van meer ervaringen: in de vorm van stages en praktijkervaring in het werkveld en meeloopdagen op opleidingen. Nu zien ze het werkveld waar ze voor hebben gekozen vaak pas na de start van hun opleiding.
- Jongeren vinden dat de voorlichting en begeleiding vanuit de eigen voortgezet onderwijsschool en de mbo-instellingen beter kan. Toch zijn ze tegelijkertijd niet ontevreden over de geboden en beschikbare informatie.

Een uitdaging is dat jongeren nu een specifieke opleiding moeten kiezen – en daarmee voor een bijbehorend toekomstperspectief – in een fase waarin ze nog volop aan het ontdekken zijn wie ze zelf zijn, wat ze willen en welke richtingen er zijn. De tijdlijn van het systeem komt daarmee niet overeen met de tijdlijn van jongeren. Een grote groep jongeren ervaart de basis van hun (beoogde) opleiding nu dan ook als te specifiek of smal. Een andere oplossing om jongeren soepelere keuzes te laten maken ligt in de structuur van de mbo-opleidingen waar jongeren voor kiezen.

- Jongeren verschillen sterk in hun behoeften ten aanzien van de structuur van opleidingen. Mbo-instellingen spelen nu nog niet of nauwelijks op deze verschillen in. Zo zien veel jongeren hun mbo-opleiding het liefst als middel om verder te ontdekken welke kant ze op willen. Daarom vinden ze het belangrijk dat de opleiding voldoende flexibiliteit biedt. Tegelijkertijd ervaren ze hun opleiding vaak als te specifiek. De flexibiliteit waar deze groepen behoefte aan heeft kan op verschillende manieren worden opgenomen in de structuur:
 - door actiever de mogelijkheid te bieden te switchen tussen aanpalende opleidingen in een vakgebied gedurende het eerste jaar van de opleiding;
 - door te starten met een breder eerste jaar in een bepaald domein, waarin jongeren nog kunnen ontdekken wat bij ze past, voordat ze zich verder specialiseren tijdens hun opleiding.

Vier profielen

Welke opleidingsstructuur het beste past en hoe jongeren beter geholpen kunnen worden, is sterk afhankelijk van het type kiezer en hun drijfveren. Op basis van het onderzoek onderscheiden we vier groepen met ieder een eigen afweging en behoeften.

- **Intrinsiek Geïnteresseerden:** jongeren die zich bij hun keuze primair laten leiden door wat ze leuk vinden, nu en in de toekomst. *Wat wil ik het liefste doen?*
- **Wegstrepers:** jongeren die minder goed weten wat ze willen en nu eerder negatief kiezen. *Wat blijft er over als ik wegstreep wat niet bij me past?*
- **Zekerheidszoekers:** jongeren die minder zicht hebben op hun drijfveren en daarom zoeken naar houvast en zekerheid. *Wat ken ik en waar liggen kansen?*
- **Toekomstgerichten:** jongeren met een duidelijke ambitie in de toekomst, die vanuit die ambitie hun zoektocht naar een mbo-opleiding gericht doorlopen. *Met welke opleiding kan ik mijn toekomstdroom realiseren?*

Jongeren in het economische domein vallen relatief vaker in de groepen Wegstrepers en Zekerheidszoekers en juist minder vaak in de groepen Intrinsiek Geïnteresseerden en Toekomstgerichten. Toch vallen ook jongeren in dit domein het vaakst in de groep Intrinsiek Geïnteresseerden. Twee zaken vallen hierbij op:

- De economiekiezers hadden in de interviews vaak moeite met het expliciet benoemen van onderwerpen en vaardigheden binnen economische mbo-opleidingen die aansluiten op hun persoonlijke interesses. De intrinsieke interesse in het domein economie en administratie is gevoelsmatig en/of zit op een abstract niveau (bijv. een fascinatie voor 'het bedrijfsleven').
- De zekerheid die de relatief grote groep Zekerheidszoekers vinden in het domein economie en administratie is ook vooral gevoelsmatig. Hun beeld van de baankansen is onvoldoende gebaseerd op objectieve bronnen en cijfers. Voor deze groep is binnen dit domein sprake van schijnzekerheid.

Mbo-opleidingen in het domein economie en administratie als doorstroomroute

Jongeren in opleidingen in het domein economie en administratie zeggen vaker door te willen studeren aan het hbo. Ook vmbo'ers met een economie-profiel willen vaker door met een hbo-opleiding dan vmbo'ers in andere profielen. Dat zorgt ervoor dat mbo-opleidingen economie en administratie in potentie een emancipatiefunctie hebben voor groepen die via de vmbo-mbo-route naar het hbo doorstromen. Jongeren met een TMSA-migratieachtergrond hebben bijvoorbeeld vaker de ambitie om met hun opleiding door te stromen naar een hbo-opleiding dan Nederlandse jongeren zonder migratieachtergrond. Hier ligt mogelijk een kans voor mbo-scholen om jongeren die deze ambitie hebben al vanaf een vroeg stadium in de mbo-opleiding voor te bereiden op een aansluitende hbo-vervolgopleiding.

Overigens is het de vraag of mbo'ers in het domein economie en administratie hun opleiding bewust gebruiken als emancipatieroute, of dat ze dit doen omdat ze doorstuderen nodig vinden vanwege 1. een matig toekomstperspectief in het verlengde van de mbo-opleiding of 2. een besef dat hun ambitie in het verlengde ligt van een verwante hbo-opleiding.

